

Kiteszed a zászlót?

Sylvain Rifflet, Szabó Bálint, Dés András és Daniel Erdmann új albuma

■ Társadalmi egyenlőtlenségek, nacionalizmus, diszkrimináció, szegregáció, a környezet pusztítása, az erőforrások pazarlása. Olyan témák ezek, amelyről – legalábbis nálunk – nem a jazz jut az eszünkbe. Egyáltalán, megfontolják ezeket a kérdéseket az itthoni előadók? A rendszerváltás előtti szabadságvágy műfajának jelesei ma alig szólnak meg. Némaságukat nem lehet azzal elintézni, hogy amíg a kultúra anyagi forrásai szinte kizárólag államiak, és központosított elosztórendszereken keresztül hozzáférhetőek, vagyis amíg kézből eteti és ellenőrzi a hatalom a művészeket, addig kerülni fogják a közvetlen politikai állásfoglalást. Pedig a nagy tekintélyű zeneesztéta, Christopher Ballantine már arról értekezik, hogy a mai leolvadt demokráciákban tobzódó populistákkal szembeni állásfoglalásra az olyan befogadó, az etnikai és kulturális határokat és hagyományokat meghaladó kevert műfajok lennének alkalmasak, amilyen a jazz is. De nemrég a Budapest Music Center, az európai jazzélet hálózatához leghozzáközelebb kapcsolódó intézmény is „két forradalmár” lemezét adta ki.

A zeneileg járatlan utakat kereső, 44 éves francia szaxofonos, Sylvain Rifflet szónoklatokból indult ki. Olympe de Gouges-tól, az első feministától a környezetvédő Greta Thunbergig, széles történelmi íven mozogva válogatott a hősök beszédei közül a *Rebellion(s)* című lemezen (BMC, 2020). A konkrét inspirációt André Malraux költő, politikus adta, akinek az 1964-es beszéde már akkor is ódon hangzású deklamálás lehetett. Ám hevülete okán Rifflet úgy érezte, hogy megzenésítésért kiált. De Rifflet kvartettje, Sébastien Boisseau bőgőssel, Jon Irabagon szaxofonossal és Jim Black dobossal – utóbbi kettő amerikai – valószínűleg berobban a mába, amikor Greta Thunberg beszédét ritmizálja és teszi át türelmet-

Fotó: Bryan Murray

JON IRABAGON ÉS SYLVAIN RIFFLET

len, gyors, de magasra törő és önbizalomtól duzzadó zenélésbe. A szám lezárása egy váratlan, hirtelen break és egy villámcsapás Thunberg-től: „Gondolkozz!” A svéd kamasznál alig volt idősebb Emma González, aki túlélte a 2018-as floridai iskolai vérengzést, melynek 17 halálos áldozata volt, és aki elmondta vádbeszédét az amerikai fegyverlobbi ellen. De megnyugvást hoz a gyönyörű színházi interpretálásban elhangzó, Olympe de Gouges-féle *Női és polgárnői jogok nyilatkozata*, ezért nem is gondolunk arra, hogy ő a bitón végezte. Ugyancsak kiemelkedő Paul Robeson énekes legenda élőbeszéd-interjúja a feketék sorsáról, ez már áttétel nélkül is zene, a blues mélyéből felemelkedő, lüktető jazz. Nem véletlenül: a feketék rabszolgasorba taszításának és máig sem teljes egyenjogúsításának reakciói a jazz kovászát adják születése óta, és a faji küzdelmek narratívájának legjobb elbeszélői bekerültek a jazztörténet Parnasszusába.

„Ránk férne egy kis dekolonizáció” – ez járhatott Szabó Bálint gitáros fejében, amikor elnevezte kísérleti zenekarát Decolonize Your Mind Societynek. Cím nélküli új lemezükön (Hunnia, 2020) ezt a programot úgy valósítják meg, hogy figyelmen kívül hagyják az európai

zenei felfogást, és a nem temperált hangolásokból, a távol-keleti felfogásból meg a minimalizmusból, rituális zenékből merítenek inspirációt. Nyilvánvaló hatás az Art Ensemble of Chicago is, de a Decolonize nem jazzegyüttes, hanem egy pszichedelikus sextett, bár tagjai között több jazzmuzsikus is van. Ők is álarcot öltenek, ki akarják üzni az ördögűzőt, és az elb...tt, hülye fehér emberről szól az egyik számuk. Jogos indulat, tiszta beszéd, következetes absztrakció.

Bár nem ez lehetett elsődleges célja, nem lehet elvitatni a társadalomkritikai értelmezés lehetőségét Dés András kvartettjének legutóbbi, emelkedett lemezétől (melyen a szaxofonos a Decolonize-ban is érdekelt Ávéd János). Az *einschliesslich* című lemezt (BMC, 2020) ugyanis a Ba-

konyba kivonulva, az erdőben, akusztikusan vették fel egy boszorkányos ügyességű hangmérnökkel. Dés csak az ott talált fadarabokon, köveken és a többin játszott. Kivonulás? Az is. Lapszéli megjegyzés, hogy Dés és Szandai Mátyás bőgős, akik a Konzervnyitó Akciócsoport alapítóiként a rendszerváltás lendületét át tudták fordítani a jazzpódiumon gondolkodásmód-nyitogatássá, egy ideje külföldön élnek és dolgoznak, de olykor hazajárnak.

Velvet Revolutionnak nevezte el új zenekarát Daniel Erdmann, aki másik együttesét Das Kapital néven működteti. A Franciaországban élő német szaxofonost Európa csúcsára rangsorolják, de az eddigi művei és együttese sorában a tavaly megjelent *Won't Put No Flag Out* (BMC, 2019) az egyetlen olyan lemez, amelynek zenéje tényleg simogat. Ehhez persze kell a varázslatos Théo Ceccarelli hegedűn és az afrikai ütözést is elsajátított Jim Hart vibráfonon. Az 1989-es prágai rendszerváltásra utalás az együttes nevében annyiban helytálló, hogyha nem is zászlót lobogtatva, de például Kaurismäki-filmek vagy Menasse-szövegek által inspirálva és megidézve feltűnnek a társadalmi igazságért kiálló példaképek is.

Zipernovszky Kornél